

УДК 332.37

Кіріченко Ксенія Андріївна,
*аспірант кафедри економіки підприємства
та організації бізнесу,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна*

МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Земельні ресурси України відіграють важливу роль у підтримці економічного потенціалу нашої держави. При їх раціональному використанні, вони є надійним джерелом екологічної рівноваги. Земельні ресурси відрізняються від інших, оскільки наділені багатьма властивостями: екологічними – вплив на стан довкілля; економічними – підтримка економічного потенціалу регіонів і держави; соціальними властивостями – створення сприятливих умов для життєдіяльності населення та забезпечення продовольчої безпеки.

Функцію забезпечення життєдіяльності населення і підтримки економічного потенціалу України виконують земельні ресурси сільськогосподарського призначення. Державні програми України в галузі сільськогосподарського землекористування спрямовані на поєднання ефективного використання земельних ресурсів для забезпечення планових потреб суспільства у продуктах харчування, у соціальній сфері, в напрямку збереження землі як природного ресурсу.

Державна політика сільськогосподарського землекористування ґрунтується на засадах сталості, для її ефективного втілення необхідна інформація, яка поєднує усі звітні дані щодо землекористування від місцевих до всеукраїнських. Таким джерелом інформації є «Моніторинг земельних відносин в Україні». Рішення щодо оптимізації і підвищення ефективності використання сільськогосподарських земель України ускладнюються обмеженістю доступу до інформації моніторингу.

Також у процесі проведення попереднього моніторингу науковцями і уповноваженими особами виявлено ряд проблем, від розв'язання яких залежить повнота та достовірність інформації, представленої про земельні ресурси України. Передусім, це несвоєчасне надання інформації, її дублювання, помилки у форматі подачі даних. Також виявлено випадки, коли важливі для

прийняття політичних рішень дані або зовсім не фіксуються, або надаються не за установленими формами звітів. Більшість цих проблем спроможна подолати автоматизація процесу моніторингу [1,2].

На законодавчому рівні поняття «моніторингу земель» розкриває ст. 191 Земельного Кодексу України – це система спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів. Концепція Державної програми проведення моніторингу навколишнього природного середовища, націлена на задоволення інформаційних потреб суспільства. Дійсно, моніторинг земель є головним джерелом отримання інформації про стан земельних ресурсів, що дає змогу отримати об'єктивні дані по всій території країни. Інформація, здобута за допомогою моніторингу земель, є правовою основою для прийняття необхідних рішень державними органами в галузі використання та охорони земель [3].

З 1 липня 2021 року розпочався новий етап земельної реформи України – запрацював ринок землі, в той самий час на сайті Держгеокадастру відкрили портал з моніторингу земель, де публікуються дані стосовно площі відчужених земель, переданих у користування, ціни та дані про площі, набуті у власність одним суб'єктом. Втім, більшість інформації залишається закритою, але для підвищення ефективності прийняття та реалізації управлінських рішень стосовно сільськогосподарського землекористування доступ до інформації має бути вільним. Відкрита база даних з регулярно поновлювальною інформацією про землі цікава не тільки для влади, громадськості, але й для потенційних інвесторів.

Необхідність прозорості даних моніторингу загострюється в умовах екологічної кризи, адже зростає потреба в залученні міжнародних фондів та інвестицій, спрямованих на відтворення й покращення якісного стану земель, підвищення родючості ґрунтів як необхідного джерела стимулювання та здійснення заходів, спрямованих на раціональне використання та відтворення земель. Моніторинг ґрунтів є складовою частиною моніторингу земель, який проводиться на землях сільськогосподарського призначення і являє собою систему спостережень, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про зміни показників якісного стану ґрунтів, їх родючості, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо прийняття рішень про відвернення та ліквідацію наслідків негативних процесів. Моніторингова інформація про якісний стан ґрунтів, рівень їх родючості є основою для розроблення заходів щодо підвищення продуктивності ґрунтів та земель [1,5].

Оцінка потенційної продуктивності земель, оцінка зміни якісних властивостей земель, рівня їх родючості базується на інформації, на основі якої вивчається можливість використання цих земель в сільському господарстві. Моніторинг земель та ґрунтового покриття має певні недоліки, окрім доступності інформації. Так, за оцінками фахівців, Україна – одна з небагатьох країн Європи, яка не має моніторингових мереж і сучасної інформаційної системи про стан природних ресурсів, зокрема ґрунтового покриття, як наслідок, не існує єдиної методики проведення спостережень. Вимогам

моніторингу відповідає лише агрохімічне обстеження земель сільськогосподарського призначення, яке здійснює мережа регіональних центрів. За його результатами здійснюється паспортизація земельних ділянок із видачою агрохімічних паспортів [4].

Наукове суспільство неодноразове звертало увагу на існуючу недоліки функціонування системи моніторингу земель. В.В. Медведєв наголошує, на відсутності уніфікованої методики проведення моніторингу й погодження правил ведення моніторингу, також не було передбачено вдосконалення мереж спостережень, підпорядкованих суб'єктам системи моніторингу, та створення єдиної державної системи спостережень. У результаті всі суб'єкти системи моніторингу розробляють свої власні підходи, методи, програми без урахування вимог до єдиних систем й європейських вимог, що унеможлиблює спільне функціонування складових частин цієї системи та взаємозв'язок з іншими інформаційними системами [5].

Отже, для підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення, поліпшення їх екологічного стану та ефективності управлінської діяльності в цій сфері необхідне переосмислення існуючої системи моніторингу земель України. Процес моніторингу земель потребує вдосконалення методики його проведення, утворення ефективної національної системи моніторингу за якістю земель та ґрунтів. Автоматизація, технічне оснащення, професійна підготовка і перевірка уповноважених осіб дасть змогу зменшити відсоток похибки даних, допоможе формалізувати звіти землекористування та зробить результати моніторингу більш доступними для суспільства. Для оцінки і залучення інвестицій важливою є достовірна й повна інформація щодо змін, які відбуваються у якісному стані земель. Для вирішення поставлених задач необхідно збільшити фінансування моніторингу земель в Україні.

Список використаних джерел:

1. Данькевич С. М. Моніторинг як інструмент фінансово-економічного механізму збалансованого використання земель лісогосподарського призначення. *Агросвіт*. 2019. № 10. С. 32–40.
2. Моніторинг земельних відносин в Україні: 2016-2017. Анотація. URL: <http://www.kse.org.ua/download.php?downloadid=1188>
3. Земельний кодекс України : Закон України від 26.11.2021 р. № 2768-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3-4. Ст. 27.
4. Оверковська Т.К. Моніторинг земель України: правові аспекти. *Юридичний вісник*. 2015 Вип. 1 (34). С. 125–128.
5. Щарапова С.В. Моніторинг як головний складник системи інформаційного забезпечення землекористування та охорони земель. *Право і суспільство*. 2021. №4. С.105-110. URL:http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2021/4_2021/16.pdf